กลไกการพัฒนาจริยธรรมและการส่งเสริมเชาวน์ปัญญา เพื่อการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์

Ethical Development and Intelligence Promotion Mechanisms for Social Media Literacy

พระณัฐวุฒิ พันทะลี
PhraNatthawut Phanthali
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
Mahamakut Buddhist University Isan campus
วิญญู เถาถาวงษ์
Winyoo Thaothawong
นักวิจัยและนักวิชาการอิสระ
Independent researchers and academics
พระครูประยุตสารธรรม
Phrakhruprayutsarntham
พระครูวินัยธรวุฒิไกร มาลัยขวัญ
PraKruwinaidhornwuttikrai Malaikhwan
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
Mahamakut Buddhist University Isan campus
พระมหาสากล สุภรเมธี/เดินชาบัน
phramaha Sakol Subharamedhi/Doenchaban
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University, Roi et campus
Email: pantalee200134go@gmail.com

Received: 9 March 2025; Revised: 28 March 2025; Accepted: 28 March 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกการพัฒนาจริยธรรมและการส่งเสริมเชาวน์ปัญญาเพื่อการรู้เท่าทัน สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาจากสื่อสังคมออนไลน์หรือที่เรียกว่า ภัยออนไลน์ นั้น ควรได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และควรมีงบประมานสนับสนุนอย่างเหมาะสม ควรมีโครงการในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีวิทยากรที่สามารถปูพื้นฐานทางจริยธรรม ก่อนเข้าสู้บทเรียนในการอบรม นำประเด็นสำคัญในการนำเสนอภัยจากสังคมออนไลน์ ถอดบทเรียนของกิจกรรมและปัญหา แนะแนวทางการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม สามารถทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความเข้าใจ และรู้วิธีแก้ปัญหาเกี่ยวกับภัยออนไลน์ เช่น เข้าใจเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย/อันตราย ถูกกลั่นแกล้ง และถูกติดตามคุกคามทางออนไลน์ ติดเกม และถูกล่อลวงทางเพศ เป็นต้น ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานของโครงการ คือ ขั้นที่ 1 Man = การบริหารบุคลากร ขั้นที่ 2 Materials = การบริหารทรัพยากร หรือวัสดุ ขั้นที่ 3 Money

= การจัดสรรงบประมาณ ขั้นที่ 4 Management = การบริหารจัดการโครงการ เพื่อให้เกิดความสามัคคีในการอยู่ร่วมกัน รู้จักให้อภัย ไม่พูดให้ร้ายกัน ให้เกียรติกัน แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง จึงทำให้สังคมที่แตกต่างกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

คำสำคัญ: กลไก, จริยธรรม, เชาวน์ปัญญา, สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

This article aims to study the mechanism of ethics development and promotion of intelligence for literacy in social media in order to use it as a guideline for solving problems from social media or so-called online threats. It should receive cooperation from parents, educational institutions, relevant agencies, and should have appropriate budget support. There should be a project for organizing continuous activities with lecturers who can lay the foundation of ethics before entering the training lessons, present important points in presenting online threats, extract lessons from activities and problems, and provide appropriate problem-solving guidelines. This can enable project participants to understand and know how to solve problems related to online threats, such as understanding illegal/dangerous content, being bullied and stalked online, being addicted to games, and being sexually enticed, etc. The project implementation steps are as follows: Step 1: Man = personnel management, Step 2 : Materials = resource or material management, Step 3 : Money = budget allocation, Step 4: Management = project management to create unity in living together, knowing how to forgive, not speaking ill of each other, respecting each other, seeking common ground, and reserving differences, so that different societies can coexist peacefully.

Keywords: Mechanism, Ethics, Intelligence, Social Media

บทนำ

โลกได้พัฒนาอย่างก้าวกระโดด ทั้งด้านวิทยาการ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้แต่ละประเทศเกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานต่าง ๆ และแก้ปัญหาร่วมกันมากขึ้น ในขณะเดียวกันโลกในยุคยุคดิจิทัลเต็มไปด้วยข้อมูล ข่าวสารทำให้คนต้องคิดวิเคราะห์ และมีการตัดสินใจที่รวดเร็วเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ในสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น สิ่งเหล่านี้นำไปสู่สภาวการณ์ของการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมระหว่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้หลายประเทศต้องปฏิรูปการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2554 : 15) ในปัจจุบันประเทศไทยต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยีทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศรวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างมาก สิ่งที่สำคัญคือ มนุษย์ทุกคนควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่สถาบันครอบครัว ซึ่งทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดตั้ง

จุดมุ่งหมายและแนวปฏิบัติในการพัฒนาประเทศ มุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ปัญหาของสังคมเกี่ยวกับจริยธรรมของเยาวชน เป็นปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนขาดจริยธรรม เนื่องด้วยสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา ซึ่งทำหน้าที่หล่อหลอมทางสังคมให้กับเด็กและเยาวชนนั้นขาดประสิทธิภาพในการดำเนินการและขาดการบูรณาการร่วมกัน พ่อแม่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบปล่อยปละละเลย เพราะด้วยสภาวะทางเศรษฐกิจบีบบังคับทำให้ต้องแก่งแย่งแข่งขันกันทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดจนมองข้ามความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับบุตรหลานของตน ในส่วนสถาบันการศึกษาพบว่าหลักสูตรการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานทุกระดับชั้นยังขาดการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรม จิตสำนึกสาธารณะ และคุณลักษณะของพลเมืองที่ดีให้กับนักเรียนนักศึกษาอย่างต่อเนื่องและเป็นแบบแผน ในการเรียนการสอนวิชาจริยธรรมมุ่งศึกษาเพียงภาคทฤษฎีแต่มิได้มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง ขาดกระบวนการในการประเมินและฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมของผู้สอนส่งผลให้บุคลากรบางส่วนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น ลงโทษนักเรียนรุนแรงเกินกว่าเหตุ กระทำอนาจารลูกศิษย์ กลายเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีให้กับเด็กและเยาวชน บรรทัดฐานของสังคม เน้นให้คุณค่าทางวัตถุมากกว่าจิตใจ ให้คุณค่ากับคนเก่งมากกว่าคนดี จึงทำให้เด็กและเยาวชนจำนวนมากมองข้ามความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมประจำใจ ละเลยคำสอนทางศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของประเทศชาติ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. 2552)

การส่งเสริมเชาวน์ปัญญาของผู้เรียน ควรเริ่มจากระดับปฐมวัย กิจกรรมฝึกเชาวน์ปัญญาของเด็กมีหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นเกมนับจำนวน เล่นเกมจับคู่ ต่อโดมิโน เกมเรียงลำดับ ผู้ปกครองสามารถคัดเลือกกิจกรรมที่ตรงกับความสนใจและความถนัดของเด็ก โดยผู้ปกครองทดลองเล่นกับเด็ก หากเด็กชื่นชอบและสามารถทำได้ ให้ผู้ปกครองเพิ่มระดับความยากมากขึ้นไปอีก เพื่อท้าทายความสามารถของเด็ก แต่หากเด็กทำไม่ได้หรือรู้สึกเครียด ผู้ปกครองสามารถสลับสับเปลี่ยนบรรยากาศให้เด็กไม่เบื่อ โดยหาเกมอื่นที่ผ่อนคลายสมองและไม่ยากจนเกินไป แต่ถ้าเป็นแบบออนไลน์ผู้ปกครองไม่ควรปล่อยให้เด็ก ๆ เลือกเล่นเกมตามลำพัง เนื่องจากเกมบางประเภทนั้นอาจสอดแทรกเนื้อหา และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เด็กอาจจดจำและทำเลียนแบบ นอกจากต้องอยู่ใกล้ชิดแล้วผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมกับเด็กคอยให้คำแนะนำกับเด็กในการเล่นเกมบนสื่อออนไลน์ และควรกำหนดเวลาให้กับเด็ก ๆ ในการเล่นแต่ละครั้งด้วย เพื่อเด็กจะได้ไม่จดจ่ออยู่กับหน้าจอมากเกินไปเพราะอาจทำให้เสียสายตา และยังจะช่วยฝึกให้เด็กได้รู้จักควบคุมตนเองได้อีกด้วย (ขนิษฐา บุนนาค. 2562) และกลไกการพัฒนาเชาวน์ปัญญาตามหลักโยนิโสมนสิการ เป็นการพัฒนาให้ระบบมีการขับเคลื่อนหรือดำเนินการอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน ขององค์กรที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เกี่ยวกับการพัฒนาโดยการจัดโครงการ หรือการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง มีการติดตามผลการพัฒนาเป็นระยะ เพื่อให้มีความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้ การคิดอย่างมีเหตุผลในการแก้ปัญหาของตนเอง และสังคม และมีคุณค่าทางสังคมอย่างมีคุณภาพ (วิญญู เถาถาวงษ์ และคณะ. 2568)

ด้วยเหตุนี้ผู้เรียบเรียงจึงสนใจที่จะศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ “กลไกการพัฒนาจริยธรรม และการส่งเสริมเชาวน์ปัญญาเพื่อการรู้ เท่าทัน สื่อสังคมออนไลน์” เพื่อนำมาเป็นบทสรุป และองค์ความรู้ที่ได้รับ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรม และการส่งเสริมเชาวน์ปัญญาเพื่อการรู้ เท่าทัน สื่อสังคมออนไลน์ ให้ครูอาจารย์ที่มีโอกาสได้อ่าน ได้ศึกษา นำไปถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อการแก้ปัญหาสังคม เกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งอาจเป็นการดำเนินการในรูปแบบของกิจกรรม ของกระบวนการ และขั้นตอนที่สำคัญ ที่สร้างแรงจูงใจในคุณธรรม ที่สามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการแก้ปัญหาสื่อสังคมออนไลน์ นำไปสู่การ

แก้ปัญหาสังคม นำไปสู่การมีความจงรกภักดีต่อสถานบันหลักของชาติ ส่งผลกับการผลเยาวชนที่มีคุณภาพและการพัฒนาสังคม และประเทศชาติที่ยั่งยืนต่อไป

ความหมายของกลไก การพัฒนา จริยธรรม เชาวน์ปัญญา

เพ็ญพร ประมวลสุข (2551 อ้างใน ขวัญใจ แก้วแสง และคณะ, 2567) ได้กล่าวว่า กลไก (Mechanism) หมายถึง สิ่งที่ทำให้ระบบมีการขับเคลื่อนหรือดำเนินอยู่ได้ โดยมีการจัดสรรทรัพยากร มีการจัดองค์กร หน่วยงาน หรือกลุ่มบุคคลให้เป็นผู้ดำเนินงาน เช่น การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบมาดำเนินการ ควบคุมกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนงาน โดยมีรายงานการประชุมคณะทำงาน รายงานผลการดำเนินการ การประเมินระบบ และสรุปผลการดำเนินงานตามระบบที่กำหนดไว้

วิญญู เถาถาวงษ์ (2568) ได้สรุปแนวคิดจากนักวิชาการหลายท่าน มีใจความว่าการพัฒนาในทางพุทธศาสนาการพัฒนา มาจากคำภาษาบาลีว่าวัฒนะแปลว่าเจริญ แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือการพัฒนาคน เรียกว่าภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนาหรือวัฒนา เช่น การสร้างถนน การสร้างบ้าน เป็นต้น ซึ่งการพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลภายในสังคมให้ดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้แล้ว การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์หรือตามความต้องการของบุคล สังคม เป็นการทำให้มีความเจริญงอกงาม ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ ในแง่ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือผลประโยชน์ส่วนตน ส่วนรวม การพัฒนาประเทศ การพัฒนาก็มุ่งที่การพัฒนาด้านการศึกษา และด้านอื่นๆ และดียิ่งขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2552) ได้กล่าวถึงจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาว่า คือ ผู้ดำเนินชีวิตตามมรรค หรือปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา ยึดหลักความประพฤติหลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่จุดหมายคือความดับทุกข์ หรือความสิ้นสุดปัญหาอยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์

วรรณี ลิมอักษร (2551) ได้กล่าวว่า เชาวน์ปัญญา หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี จากแนวคิดของนักวิชาการและนักจิตวิทยาทั้งต่างประเทศ และในประเทศเกี่ยวกับความหมายของเชาวน์ปัญญาสรุปได้ 3 กลุ่มความคิด ได้แก่ 1) เชาวน์ปัญญาเป็นความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถเชิงเหตุผล และสามารถระบุวิธีแก้ปัญหาได้หลากหลายวิธี 2) เชาวน์ปัญญาเป็นความสามารถทางภาษา 3) เชาวน์ปัญญาเป็นความสามารถทางสังคมซึ่งหมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น

สรุปได้ว่า กลไกการพัฒนาจริยธรรมและการส่งเสริมเชาวน์ปัญญา หมายถึง การทำงานอย่างเป็นระบบ โดยมีการจัดสรรทรัพยากร มีการจัดองค์กร อาจเป็นหน่วยงาน มีกลุ่มบุคคลให้เป็นผู้ดำเนินงาน ได้แก่ การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบมาดำเนินการ ควบคุมกิจกรรมทั้งหมด มีการประชุมคณะทำงาน ผลการดำเนินการ การประเมินผล และสรุปผลการดำเนินงานตามระบบที่กำหนดไว้ เป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี มีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ บนพื้นฐานของความดี และทีมงาน เป็นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ความสามารถในการแก้ปัญหา อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบและกลไกการพัฒนาจริยธรรม

วิญญู เถาถาวงษ์ (2568) ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของจริยธรรม และการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรม ซึ่งได้รวบรวมแนวคิดจากนักวิชาการหลายท่าน แล้วนำมาเป็นบทสรุป มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบของจริยธรรม มี 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) ได้แก่ การแสดงออกที่ดีจากความรู้สึกในความพึงพอใจ ความรู้สึกศรัทธา เลื่อมใส และความรู้สึกที่เกิดความนิยมยินดี

2. องค์ประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจอย่างมีเหตุผลของความถูกต้องดีงาม โดยกระบวนความคิดตามหลักของโยนิโสมนสิการ

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Moral Conduct) คือ การแสดงออกไปในทางที่ดีต่อตนเองและสังคม เช่นการรักษาศีล 5 การสวดมนต์ ไหว้พระ การบริจาคทานแก่ผู้ยากไร้ และการทำความดีในลักษณะต่าง ๆ อย่างบริสุทธิ์ใจ

กลไกการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมจริยธรรม โดยการบูรณาการตามหลักโยนิโสมนสิการ เป็นการดำเนินกิจกรรมในการอบรม มีการบรรยาย อภิปราย การนำเสนอปัญหาสังคม การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบในแต่ละช่วงวัย เป็นการบริหารจิตและการเจริญปัญญา การพิจารณาเพื่อพัฒนาจิตใจให้แข็งแรง เมื่อจิตที่ได้รับการฝึกอย่างถูกต้อง เที่ยงธรรม สมาธิจะบริสุทธิ์สะอาด มีคุณธรรม มีความเข้มแข็ง มีความสงบ พร้อมแก่การพัฒนาทางด้านปัญญา ที่ผ่านเข้ามาทางอายตนะภายใน การคิดไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนจนเกิดความรู้ การบริหารจิตเจริญปัญญาในทางพระพุทธศาสนาตามหลัก “โยนิโสมนสิการ” ซึ่งกิจกรรมการอบรม มีการแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มละ 4-5 คน การนำเสนอปัญหา การแก้ปัญหาตามหลักโยนิโสมนสิการ และมีผู้ทรงคุณวุฒิ ได้สรุปประเด็นสำคัญในการนำเสนอ ถอดบทเรียนของกิจกรรม ถอดบทเรียนปัญหา แนะแนวทางการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ในการพัฒนาจริยธรรมดังกล่าว ทุกคนต้องเริ่มจาก เป็นคนดีมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานก่อน ใช้ความดีนำทางในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม มีความสามัคคีในการอยู่ร่วมกัน รู้จักให้อภัย ไม่พูดให้ร้ายกัน ให้เกียรติกัน แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง จึงทำให้สังคมที่แตกต่างกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

กลไกการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมจริยธรรม โดยการบูรณาการตามหลักโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน และแสดงในแผนภาพที่ 1 ดังนี้

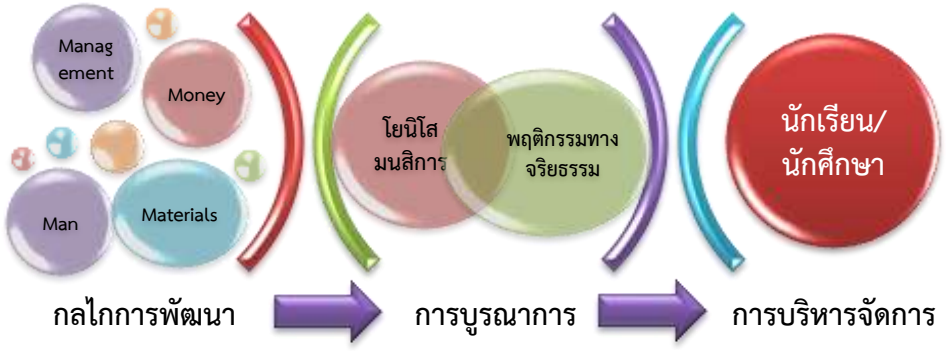

แผนภาพที่ 1 กลไกการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมจริยธรรม โดยการบูรณาการตามหลักโยนิโสมนสิการ

ขั้นที่ 1 Man = การบริหารบุคลากร จัดตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบโครงการ มีทีมงานที่มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ครอบคลุมทุกด้าน ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยา

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมตามแนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมการพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผล และการประเมินผลพฤติกรรมทางจริยธรรม

ขั้นที่ 2 Materials = การบริหารทรัพยากร หรือวัสดุ มีความพร้อมด้านสถานที่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม การเตรียมทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินงาน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอก และภายใน การพิจารณา ว่าควรใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับโครงการ ที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสม

ขั้นที่ 3 Money = การจัดสรรงบประมาณ การกำหนดแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมในการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ได้แก่ ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ค่าสถานที่จัดโครงการจัดกิจกรรม วัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินงาน เป็นต้น โดย การคิดคำนวณค่าใช้จ่าย และควรมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

ขั้นที่ 4 Management = การบริหารจัดการโครงการ มีแนวทางอย่างเป็นระบบ มีการประชุมกรรมการเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดโครงการ การมอบหมายงานในแต่ละฝ่าย การลงสำรวจพื้นที่ สำรวจความคิดเห็นของคนในพื้นที่ สำรวจกลุ่มเป้าหมาย สำรวจเลือกคุณลักษณะที่มีคุณสมบัติเข้าร่วมโครงการ โดยการสร้างเครื่องมือสำรวจความคิดเห็นในการจัดโครงการ แบบประเมินโครงการ ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แบบประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม มีขั้นตอนในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการได้ทราบรายละเอียดทุกขั้นตอนของการการจัดกิจกรรมตามแผนงานของโครงการ จัดหาวิทยากรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการอบรม การแก้ปัญหา การพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรม การประเมินผลของกิจกรรมจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้สังเกตการณ์ สำรวจข้อบกพร่องของกิจกรรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ พร้อมนำไปแก้ไขปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

การรู้เท่าทันสื่อ

ภาควิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (2565) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันต้องยอมรับว่าโซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการอัพเดทข่าวสาร ติดตามกระแสหรือเทรนด์ต่าง ๆ และโซเชียลมีเดียมีความสะดวกสบายในการใช้งาน เข้าถึงได้ง่าย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้คนนิยมใช้โซเชียลมีเดียไม่ว่าจะเป็นเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งโซเชียลมีเดียกับเยาวชนนับว่าเป็นดาบสองคมกับเยาวชนอย่างมาก เพราะว่าเยาวชนไม่สามารถกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารได้อย่างถี่ถ้วน ซึ่งอาจทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวที่อาจลอกเลียนแบบจากในโซเชียลมีเดีย ทำให้เกิดผลเสียต่อตนเองและคนรอบตัว แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าโซเชียลมีเดียมีแต่ผลเสียกับเยาวชน บางครั้งการอ่านข่าวหรือตามกระแสต่าง ๆ อาจเป็นการช่วยเตือนภัยหรือทำให้เยาวชนระมัดระวังตัวมากขึ้น

จากที่กล่าวมาว่าเราควรตระหนักถึงการใช้โซเชียลมีเดียของเยาวชน ซึ่งจากผลการสำรวจพฤติกรรมบริโภคสื่อของวัยรุ่นของบริษัท ซินโนเวต จำกัด ซึ่งเก็บข้อมูลจากกลุ่มอายุ 15-24 ปี ในหลาย ๆ ประเทศแถบเอเชีย พบว่า วัยรุ่นไทยมีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงถึง 3.1 ชั่วโมงต่อวัน ครองแชมป์อันดับหนึ่งของเอเชีย โดยเสพติดทั้งอินเทอร์เน็ตและสังคมออนไลน์ เช่น เว็บพนันออนไลน์ เว็บลามก แสดงให้เห็นว่าเยาวชนไม่สามารถแยกแยะว่าสิ่งไหนดีหรือไม่ดีได้ อีกทั้งการใช้โซเชียลมีเดียอาจส่งผลกระทบต่อจิตใจของเยาวชนอีกด้วย ซึ่งหากเป็นแบบนี้ต่อไปเรื่อย ๆ อาจเกิดพฤติกรรมที่รุนแรงขึ้น จนบางครั้งอาจนำไปสู่อาชญากรรม และเยาวชนอาจคิดว่าตนยังไม่บรรลุนิติภาวะ ไม่โดนโทษร้ายแรง

การรู้เท่าทันสื่อ คือ ความสามารถในการตีความ วิเคราะห์ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อ สามารถโต้ตอบได้อย่างมีสติและรู้ตัว สามารถตั้งคำถามว่าสื่อถูกสร้างขึ้นได้อย่างไร เช่น ใครเป็นเจ้าของสื่อ ใครผลิต

และผลิตภายใต้ข้อจำกัดใด ควรเชื่อหรือไม่ หรือมีค่านิยมความเชื่ออะไรที่แฝงมากับสื่อนั้น ผู้ผลิตสื่อหวังผลอะไรจากเรา ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. การเปิดรับสื่อ การรู้เท่าทันการเปิดรับสื่อของประสาทสัมผัสของเรา ซึ่งเมื่อเปิดรับแล้วสมองจะสั่งการให้คิดและปรุงแต่งให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ ตามมา การรู้เท่าทันสื่อในขั้นของการรับรู้อารมณ์ตนเอง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องแยกความคิดและอารมณ์ออกจากกัน และความคิดจะทำให้เรารับรู้ความจริงว่า อะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นต้น

2. การวิเคราะห์สื่อ การแยกแยะองค์ประกอบในการนำเสนอของสื่อว่ามีวัตถุประสงค์อะไร เป็นสื่อประเภทใด และต้องการที่จะสื่ออะไรกับผู้รับสาร

3. การเข้าใจสื่อ ตีความสื่อหลังจากเปิดรับสื่อไปแล้ว เพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่สื่อนำเสนอ ซึ่งผู้รับสารแต่ละคนก็จะมีความเข้าใจสื่อได้ไม่เหมือนกัน ตีความไปคนละแบบ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ พื้นฐานการศึกษา คุณสมบัติในการเรียนรู้ ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลของแต่ละบุคคลที่ไม่เท่ากันมาก่อน

4. การประเมินค่า หลังการวิเคราะห์และทำความเข้าใจสื่อแล้ว เราควรประเมินค่าสิ่งที่สื่อนำเสนอว่ามีคุณภาพและคุณค่ามากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหา สื่อ เป็นต้น

5. การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ นำสิ่งที่เราได้จากสื่อมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองและคนรอบตัว

ดังนั้น การรู้เท่าทันสื่อ จึงเป็นสิ่งจำเป็นกับเยาวชน ทำให้เยาวชนสามารถแยกแยะและสามารถเลือกรับสื่อที่เป็นประโยชน์กับตนเองและคนรอบตัวได้ โดยไม่ส่งผลกระทบในทางที่ไม่ดีต่อตัวของเยาวชน แต่ก็ต้องขึ้นอยู่กับผู้ปกครองที่ต้องปลูกฝังกับเยาวนชนด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ต่อเยาวชนและผู้คนรอบตัว

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2563) ได้กล่าวถึง ดร.ศรีดา ตันทะอธิพานิช กรรมการผู้จัดการมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย และดร.นพ.ไพโรจน์ เสาน่วม รักษาการ ผอ.สำนักสร้างเสริมระบบสื่อ และสุขภาวะทางปัญญา สสส. ได้ให้สัมภาษณ์ว่า หากจะกล่าวถึงสิ่งที่เด็กยุคสมัยนี้ให้ความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ คงหนีไม่พ้น **“สังคมออนไลน์”** บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บ้างก็เรียกว่า **“โซเชียลมีเดีย”** อย่างไรก็ตามสื่อดังกล่าวก็เปรียบเสมือนดาบสองคมที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบ

ภัยจากสื่อสังคมออนไลน์ กำลังเป็นภัยคุกคามเด็กและเยาวชนมากขึ้น **“ดร.ศรีดา ตันทะอธิพานิช” กรรมการผู้จัดการมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย และอนุกรรมการส่งเสริมการป้องกันคุ้มครองเด็ก และเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์** เปิดเผยผลสำรวจเยาวชนผ่านทางออนไลน์อายุ 6-18 ปี จำนวน 15,318 คน ทั้งประเทศ ปี 2562 พบว่า เด็กเกือบทั้งหมดเห็นว่าอินเทอร์เน็ตมีประโยชน์ แต่ในเวลาเดียวกันก็ตระหนักเรื่องภัยอันตรายและความเสี่ยงหลากหลายรูปแบบ แต่ที่น่าเป็นห่วงคือร้อยละ 86 เชื่อว่าตนเองสามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือเพื่อนที่ประสบภัยออนไลน์ได้ขณะที่ร้อยละ 54 เชื่อว่าเมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับตนเองสามารถจัดการปัญหาได้ และเด็กกว่าร้อยละ 83 ใช้อินเทอร์เน็ตผ่านแท็บเล็ตหรือสมาร์ทโฟน โดยร้อยละ 38 ใช้เพื่อเล่นเกมออนไลน์มากกว่า 3 ชั่วโมงต่อวัน ซึ่งเป็นเวลามากเกินไป และจะส่งผลต่อสุขภาพจิต

ขณะเดียวกันผลสำรวจพบว่าเยาวชนจำนวน 1 ใน 4 หรือ 3,892 คน เคยนัดพบกับเพื่อนออนไลน์อย่างน้อย 1 ครั้ง และหลายคนยอมรับว่าถูกเพื่อนที่นัดพบกระทำ โดยเป็นกรณีที่ถูกพูดจาล้อเลียน ดูถูก ทำให้เสียใจกว่า 199 คน หรือร้อยละ 5.1, ถูกหลอกให้เสียเงินหรือเสียทรัพย์สินอื่น ๆ กว่า 80 คน หรือร้อยละ 2.1, ละเมิดทางเพศกว่า 73 คน หรือร้อยละ 1.9

อย่างไรก็ตามเยาวชนร้อยละ 40.4 ไม่เคยปรึกษาหรือบอกใครเรื่องโดนกลั่นแกล้งทางออนไลน์ หรือถูกคุกคามทางเพศ และพบว่าเด็กผู้หญิงมักถูกกลั่นแกล้งมากกว่าเด็กผู้ชาย

ทั้งนี้ **“ดร.ศรีดา” แนะแนวทางการเลี้ยงลูกยุคดิจิทัลไว้ว่า** พ่อแม่ควรให้ความรักและเวลาคุณภาพ รับฟังมากกว่าสั่งสอน ช่วยลูกสร้างทักษะชีวิต ฝึกระเบียบวินัยในการควบคุมตนเองและความรับผิดชอบตั้งแต่

ลูกยังเล็ก ลดโอกาสในการเข้าถึงโทรศัพท์มือถืออินเทอร์เน็ตและเกม สอนให้มีทักษะรู้เท่าทันสื่อและความฉลาดทางดิจิทัล และมีทางออกเชิงสร้างสรรค์อื่น ๆ เช่น เพิ่มกิจกรรมดนตรี กีฬา และศิลปะ

ด้าน “ดร.นพ.ไพโรจน์ เสาน่วม” รักษาการ ผอ.สำนักสร้างเสริมระบบสื่อ และสุขภาวะทางปัญญา (สำนัก 11) สสส. กล่าวเสริมว่า พ่อแม่ผู้ปกครองสามารถสอนให้ลูกหลาน รู้เท่าทันภัยจากการใช้สื่อออนไลน์ได้ดังนี้

1. สอนให้เด็กจัดการตัวตนและชื่อเสียงออนไลน์ รับผิดชอบต่อการกระทำบนโลกออนไลน์
2. สอนให้ใช้เวลาออนไลน์อย่างพอเหมาะพอดี ไม่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ การงาน และชีวิตด้านอื่น
3. สอนให้ยืดหยุ่น เข้มแข็ง รับมือกับการกลั่นแกล้งได้ดี
4. สอนให้รักษาความปลอดภัย ตั้งรหัสผ่าน ป้องกันไวรัสคอมพิวเตอร์ และการโจมตีระบบ
5. สอนให้รักษาความเป็นส่วนตัว ปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์
6. สอนให้คิดวิเคราะห์ สืบค้น แยกแยะ ไม่เชื่อทุกอย่างที่เห็นหรือรับมา
7. สอนให้ตระหนักการกระทำบนโลกออนไลน์ ย่อมมีร่องรอยให้ตามสืบตามตัวได้เสมอ
8. สอนให้เข้าใจให้อภัย เห็นอกเห็นใจคนอื่น บริหารจัดการอารมณ์ตนเองบนโลกออนไลน์

เด็กเยาวชนอาจเป็นได้ทั้งเหยื่อและเป็นผู้กลั่นแกล้งเสียเอง สิ่งสำคัญที่จะช่วยป้องกันได้ คือ การไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวเพราะยิ่งเปิดเผยมากยิ่งเป็นความเสี่ยง ซึ่งภัยออนไลน์ต่อเด็กและเยาวชนที่พบได้บ่อย มีดังนี้

1. ถูกกลั่นแกล้งรังแกออนไลน์ การที่เด็กถูกล้อเลียน กลั่นแกล้ง แฉ ประจาน ทำให้อับอาย เสียใจ กีดกันออกจากกลุ่มเพื่อน

2. ถูกติดตามคุกคามออนไลน์ การที่เด็กถูกติดตามความเคลื่อนไหวบนสื่อโซเชียล เช่น เฟสบุ๊คหรืออินสตาแกรม ถูกติดต่อสื่อสารที่ทำให้รู้สึกหวาดกลัว ถูกคุกคาม ไม่ปลอดภัย หรือไม่สบายใจ

3. ถูกล่อลวงให้พูดคุยเรื่องเพศที่ไม่เหมาะสม การที่เด็กได้รับการติดต่อพูดคุย รับส่งเนื้อหาเรื่องเพศที่ไม่เหมาะสมโดยที่เด็กอาจไม่มีความสนใจหรือไม่ได้ร้องขอ ไม่ต้องการ

4. ถูกแบล็กเมลทางเพศ การที่เด็กถูกข่มขู่เรียกเงินหรือแสวงหาประโยชน์อย่างอื่น โดยผู้กระทำใช้ภาพหรือวิดีโอทางเพศของเด็ก

5. ถูกล่อลวงทางเพศ การที่เด็กถูกผู้ใหญ่ติดต่อพูดคุยสร้างสัมพันธ์ ให้เกิดความไว้วางใจเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศ

6. เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย / อันตราย เด็กอาจเข้าถึงสื่อลามกอนาจาร การพนัน สารเสพติด อาวุธ ความรุนแรง ลิทธิความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เด็กอาจเลียนแบบ ครอบครองหรือเผยแพร่เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย

7. เล่นพนันออนไลน์ การพนันออนไลน์มาในรูปแบบที่เด็กและเยาวชนเข้าถึงง่าย เช่น พนันบอล พนันในเกม สมัครเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสุ่มรับของรางวัล ทำให้เด็กคุ้นชินกับการพนันและการเสี่ยงโชค

8. เสพติดเกมและอินเทอร์เน็ต การที่เด็กหมกมุ่นเล่นวิดีโอเกมมากเกินไปโดยปราศจากการกำกับดูแลของผู้ปกครอง ก่อปัญหาสุขภาพจิต สูญเสียค่าใช้จ่าย หันเหจากเป้าหมายด้านการเรียน และอาจนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ การใช้เวลาออนไลน์มากเกินไปจนกระทบกับหน้าที่การงาน สุขภาพ การเข้าสังคม หงุดหงิดเมื่อไม่ได้ใช้ ล้มเหลวในการลดเวลาออนไลน์ คือเสพติดอินเทอร์เน็ต

9. ใช้สื่อโดยอายุยังไม่ถึงเกณฑ์ การที่พ่อแม่ให้เด็กใช้สื่อออนไลน์เร็วเกินไป ขาดการดูแลชี้แนะ อาจทำให้เกิดผลเสีย เช่น เด็กต่ำกว่า 2 ขวบ ซน สมาธิสั้น ก้าวร้าว นอนไม่หลับ พัฒนาการล่าช้า เด็กอายุยังไม่ถึง

13 ขวบ ยังขาดวิจารณญาณในการแยกแยะข่าวสารข้อมูล การเลือกคบเพื่อนออนไลน์ อาจเชื่อข่าวปลอม ข้อมูลเท็จ ถูกล่อลวง นัดพบแล้วเกิดอันตราย

10. เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวมากเกินไป การเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว อาจทำให้เด็กตกอยู่ในอันตราย เช่น ถูกวิพากษ์วิจารณ์ ถูกนำรูปภาพไปตัดต่อให้เสียหาย ถูกนำข้อมูลไปแอบอ้างหรือใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม ถูกติดต่อหรือรบกวนจากคนแปลกหน้า เด็กเล็กอาจถูกลักพาตัวหรือถูกนำภาพไปใช้เพื่อการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ

สื่อโซเชียลมีเดีย เป็นสิ่งที่เด็กรุ่นใหม่ให้ความสำคัญ ไม่ว่าจะใช้ไปเพื่อความบันเทิง การค้นคว้าหาข้อมูลความรู้ต่าง ๆ จากทั่วโลก เด็กรุ่นใหม่บางคนสามารถต่อยอดทำเป็นธุรกิจสร้างรายได้ อย่างไรก็ตามมีเด็กจำนวนไม่น้อยที่ได้รับผลกระทบจากสื่อออนไลน์ ทั้งความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือถูกรังแกจากผู้ไม่หวังดี ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองคงไม่สามารถปกป้องคุ้มครองได้ตลอดเวลา

แผนภาพที่ 2 ภัยออนไลน์ต่อเด็กและเยาวชน
แหล่งที่มา : https://www.thaihealth.or.th

ดังนั้น การอบรมสั่งสอนให้เด็กเยาวชนมีความรู้เท่าทัน เลือกใช้สื่อออนไลน์อย่างเข้าใจ ย่อมดีกว่าปิดกั้น ก็จะเป็นการสร้างเกราะป้องกัน ให้พ้นจากภัยโลกออนไลน์ทุกรูปแบบ

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการแก้ไขปัญหาจากสื่อสังคมออนไลน์หรือที่เรียกว่า ภัยออนไลน์ นั้น ควรได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และงบประมานสนับสนุน เพื่อแก้ไขปัญหาจากสื่อสังคมออนไลน์หรือที่เรียกว่า ภัยออนไลน์ ในรูปแบบของการจัดโครงการ ที่มีขั้นตอน คือ ได้แก่ **ขั้นที่ 1 Man = การบริหารบุคลากร** จัดตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบโครงการ มีทีมงานที่มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ **ขั้นที่ 2 Materials = การบริหารทรัพยากร หรือวัสดุ** มีความพร้อมด้านสถานที่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม การเตรียมทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินงาน **ขั้นที่ 3 Money = การจัดสรรงบประมาณ** การกำหนดแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมในการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม และ**ขั้นที่ 4 Management = การบริหารจัดการโครงการ** มีแนวทางอย่างเป็นระบบ มีการประชุมกรรมการ

เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดโครงการ การมอบหมายงานในแต่ละฝ่าย การลงสำรวจพื้นที่ สำรวจความคิดเห็นของคนในพื้นที่ โดยการสร้างเครื่องมือสำรวจความคิดเห็นในการจัดโครงการ มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการ และการจัดกิจกรรมตามแผนงานของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ดังแสดงในแผนภาพที่ 3 มีดังนี้

แผนภาพที่ 3 กลไกการพัฒนาจริยธรรม และการส่งเสริมเชาวน์ปัญญาเพื่อการรู้ เท่าทัน สื่อสังคมออนไลน์

สรุป

แนวทางการแก้ไขปัญหาจากสื่อสังคมออนไลน์หรือที่เรียกว่า ภัยออนไลน์ นั้น ควรได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และงบประมานสนับสนุนอย่างเป็นระบบ ควรมีโครงการที่สำคัญในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีวิทยากรที่สามารถปูพื้นฐานทางจริยธรรม ก่อนเข้าสู่บทเรียน ประเด็นสำคัญในการนำเสนอ ถอดบทเรียนของกิจกรรม ถอดบทเรียนปัญหา แนะแนวทางการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำให้เข้าใจเกี่ยวกับภัยออนไลน์ เช่น เข้าใจเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย/อันตราย ถูกกลั่นแกล้ง และถูกติดตามคุกคามทางออนไลน์ ติดเกม และถูกล่อลวงทางเพศ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการในการดำเนินงานเกี่ยวกับ “กลไกการพัฒนาจริยธรรม และการส่งเสริมเชาวน์ปัญญาเพื่อการรู้เท่าทัน สื่อสังคมออนไลน์”

กลไกการพัฒนา

ขั้นที่ 1 Man = การบริหารบุคลากร จัดตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบโครงการ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ครอบคลุมทุกด้าน ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมการพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผล และการประเมินผลพฤติกรรมทางจริยธรรม

ขั้นที่ 2 Materials = การบริหารทรัพยากร หรือวัสดุ มีความพร้อมด้านสถานที่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม การเตรียมทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินงาน การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอก และภายใน การพิจารณา ว่าควรใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับโครงการ ที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสม

ขั้นที่ 3 Money = การจัดสรรงบประมาณ การกำหนดแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมในการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ได้แก่ ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ค่าสถานที่จัดโครงการจัดกิจกรรม วัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินงาน เป็นต้น โดย การคิดคำนวณค่าใช้จ่าย และควรมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

ขั้นที่ 4 Management = การบริหารจัดการโครงการ มีแนวทางอย่างเป็นระบบ มีการประชุมกรรมการเพื่อเตรียมความพร้อม การมอบหมายงานในแต่ละฝ่าย การลงสำรวจพื้นที่ สำรวจความคิดเห็นของคนในพื้นที่ โดยการสร้างเครื่องมือสำรวจความคิดเห็น มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการได้ทราบรายละเอียดทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม มีวิทยากรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ในการอบรม แนะแนวการแก้ปัญหา การพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรม การประเมินผลของกิจกรรมจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้สังเกตการณ์ สำรวจข้อบกพร่องของกิจกรรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ พร้อมนำไปแก้ไขปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

การบูรณาการ

การดำเนินกิจกรรมในการจัดโครงการ มีการอบรม มีการบรรยาย อภิปราย การนำเสนอปัญหาสังคม การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบในแต่ละช่วงวัย ซึ่งกิจกรรมการอบรม มีผู้ทรงคุณวุฒิ นำประเด็นสำคัญของปัญหา ถอดบทเรียนของกิจกรรม ถอดบทเรียนปัญหา แนะแนวทางการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนให้เข้าใจในเรื่องต่างๆ ดังนี้ **1. ถูกกลั่นแกล้งรังแกออนไลน์ 2. ถูกติดตามคุกคามออนไลน์ 3. ถูกล่อลวงให้พูดคุยเรื่องเพศที่ไม่เหมาะสม 4. ถูกแบล็กเมลทางเพศ** เด็กอาจถูกข่มขู่เรียกเงินหรือแสวงหาประโยชน์อย่างอื่น โดยผู้กระทำใช้ภาพหรือวิดีโอทางเพศของเด็ก **5. ถูกล่อลวงทางเพศ** เด็กอาจถูกผู้ใหญ่ติดต่อพูดคุยสร้างสัมพันธ์ให้เกิดความไว้วางใจเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศ **6. เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย/อันตราย** เด็กอาจเข้าถึงสื่อลามกอนาจาร การพนัน สิ่งเสพติด อาวุธความรุนแรง ความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เด็กอาจเลียนแบบเผยแพร่เนื้อหาที่ผิดกฎหมาย**7. เล่นพนันออนไลน์** การพนันออนไลน์มาในรูปแบบที่เด็กและเยาวชนเข้าถึงง่าย เช่น พนันบอล พนันในเกม สมัครเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสุ่มรับของรางวัล ทำให้เด็กคุ้นชินกับการพนันและการเสี่ยงโชค **8. เสพติดเกมและอินเทอร์เน็ต** การที่เด็กหมกมุ่นเล่นวิดีโอเกมมากเกินไป ก่อปัญหาสุขภาพจิต สูญเสียค่าใช้จ่าย หันเหจากเป้าหมายด้านการเรียน และอาจนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ **9. ใช้สื่อโดยอายุยังไม่ถึงเกณฑ์** การที่พ่อแม่ให้เด็กใช้สื่อออนไลน์เร็วเกินไป ขาดการดูแลชี้แนะ อาจทำให้เกิดผลเสีย เช่น เด็กต่ำกว่า 2 ขวบ ซน สมาธิสั้น ก้าวร้าว นอนไม่หลับ พัฒนาการล่าช้า เด็กอายุยังไม่ถึง 13 ขวบ ยังขาดวิจารณญาณในการแยกแยะข่าวสารข้อมูล การเลือกคบเพื่อนออนไลน์ อาจเชื่อข่าวปลอมข้อมูลเท็จ ถูกล่อลวง นัดพบแล้วเกิดอันตราย และ**10. เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวมากเกินไป** การเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว อาจทำให้เด็กตกอยู่ในอันตราย เช่น ถูกวิพากษ์วิจารณ์ ถูกนำรูปภาพไปตัดต่อให้เสียหาย ถูกนำข้อมูลไปแอบอ้างหรือใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม ถูกติดต่อหรือรบกวนจากคนแปลกหน้า เด็กเล็กอาจถูกลักพาตัวหรือถูกนำภาพไปใช้เพื่อการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ

การบริหารจัดการ

ควรมีแนวทางที่ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าใจแนวทางต่างๆ ที่สำคัญต่อการแก้ไขปัญหา ดังนี้

การรู้เท่าทันสื่อ คือสอนให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีความสามารถในการตีความ วิเคราะห์ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อ สามารถโต้ตอบได้อย่างมีสติและรู้ตัว สามารถตั้งคำถามว่าสื่อถูกสร้างขึ้นได้อย่างไร เช่น ใครเป็นเจ้าของสื่อ ใครผลิต และผลิตภายใต้ข้อจำกัดใด ควรเชื่อหรือไม่ หรือมีค่านิยมความเชื่ออะไรที่แฝงมากับสื่อนั้น ผู้ผลิตสื่อหวังผลอะไรจากเรา ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อ ควรมีลักษณะดังนี้

1. การวิเคราะห์สื่อ การแยกแยะองค์ประกอบในการนำเสนอของสื่อว่ามีวัตถุประสงค์อะไร เป็นสื่อประเภทใด และต้องการที่จะสื่ออะไรกับผู้รับสาร

2. การเข้าใจสื่อ ตีความสื่อหลังจากเปิดรับสื่อไปแล้ว เพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่สื่อนำเสนอ

3. การประเมินค่า หลังการวิเคราะห์และทำความเข้าใจสื่อแล้ว เราควรประเมินค่าสิ่งที่สื่อนำเสนอว่ามีคุณภาพและคุณค่ามากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหา สื่อ เป็นต้น

4. การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ นำสิ่งที่เราได้จากสื่อมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองและคนรอบตัว

ในการพัฒนา “กลไกการพัฒนาจริยธรรม และการส่งเสริมเชาวน์ปัญญาเพื่อการรู้ เท่าทัน สื่อสังคมออนไลน์” การนำเสนอปัญหา การแก้ปัญหาทางสังคมออนไลน์ ทุกคนต้องเริ่มจาก เป็นคนดีมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานก่อน ใช้ความดีนำทางในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม มีความสามัคคีในการอยู่ร่วมกัน รู้จักให้อภัย ไม่พูดให้ร้ายกัน ให้เกียรติกัน แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง จึงทำให้สังคมที่แตกต่างกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). คู่มือการดำเนินงานเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม.

ขนิษฐา บุนนาค. (2562). 6 วิธีพัฒนาเชาวน์ปัญญา และส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาในเด็กปฐมวัย. ออนไลน์. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2568 จาก https://www.youngciety: com/article/learning/intelligence-kids.html.

ขวัญใจ แก้วแสง, พระครูธรรมาภิสมัย, วาริณี โสภาจร และอรวรรณ แก้วมาตย์. (2567). กลไกการพัฒนาการบูรณาการบุญญสิกขากับพหุวัฒนธรรมสังคมสร้างสุขสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดกาฬสินธุ์. รายงานการวิจัย. กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และ สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). ธรรมนูญชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ภาควิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (2565). รู้เท่าทันสื่อ. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2568 จาก https://huso.buu.ac.th/comt/.

วรรณี ลิมอักษร. (2551). จิตวิทยาการศึกษา. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา จำกัด.

วิญญู เถาถาวงษ์ และคณะ. (2568). กลไกการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมเชาวน์ปัญญาของผู้เรียนและการพัฒนาจริยธรรม โดยการบูรณาการตามหลักโยนิโสมนสิการ. บทความวิชาการ. วารสารเมธีวิจัย Savant Journal of Social Sciences. 2(1), 102-113.

วิญญู เถาถาวงษ์. (2568). จิตวิทยาสำหรับครู (Psychology for Teachers). ขอนแก่น: หจก.ขอนแก่นการพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. *(2554).* ยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ ในช่วงการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ร่างยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2568 จาก www.nesdb.go.th/ download/document/SAC/NS_Draftplan-Aug2017.pdf.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2563). “เด็กไทย” รู้เท่าทัน ป้องกันภัยจากสื่อออนไลน์. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2568 จาก https://www.thaihealth.or.th.